

Wstęp

1. Przedmiotem niniejszej monografii jest analiza normatywnych wzorców umów spółek handlowych udostępnianych w systemie teleinformatycznym, tj. wzorców umowy spółki jawnej, spółki komandytowej oraz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Konstrukcja prawna normatywnych wzorców umów spółek handlowych opiera się na regulacjach zawartych w szczególności w przepisach art. 23¹, 106¹ oraz 157¹ KSH oraz wydanych na ich podstawie rozporządzeniach wykonawczych Ministra Sprawiedliwości. Instytucja normatywnych wzorców umów wymienionych typów spółek handlowych stanowi w polskim prawie stosunkowo nowe rozwiązanie, które jest kolejnym przykładem wykorzystania Internetu do dokonywania czynności prawnych (czynności konwencjonalnych). Powstanie prawnej możliwości użycia normatywnego wzorca umowy dostępnego w systemie teleinformatycznym do zawązania pierwotnie jedynie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a następnie także spółek jawnej i komandytowej stworzyło szeroki obszar badawczy obejmujący wiele różnego rodzaju zagadnień wymagających analizy.

Jak wskazują statystyki Ministerstwa Sprawiedliwości, wykorzystanie normatywnych wzorców umów spółek handlowych, w szczególności normatywnego wzorca umowy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spotkało się z dużym zainteresowaniem praktyki i spółka z o.o. zakładana z użyciem wzorca umowy (zwana w piśmiennictwie: „spółką S24”, „spółką formularzową”, „spółką internetową” lub „e-spółką”) stanowi często spotykaną postać tego typu spółki. Obecnie wspomniane określenia obejmują swoim zakresem także spółki jawną i komandytową utworzone za pomocą normatywnego wzorca umowy.

Pomimo stosunkowo dużego znaczenia teoretycznego i istotnego wpływu na praktykę problematyka normatywnych wzorców umów spółek handlowych nie doczekała się w literaturze polskiej pogłębionego opracowania monograficznego. Pojawiały się jedynie liczne opracowania poświęcone poszczególnym aspektom użycia normatywnych wzorców umów spółek handlowych, w szczególności dotyczące wzorca umowy spółki z o.o. pochodzące od *M. Romanowskiego*¹, *Ł. Zamojskiego*², *Ł. Goździaszka*³, zbiorowa wypowiedź *A. Malarewicz-Jakubów*, *E. Bieniek-Koronkiewicz* i *R. Tanajewskiej*⁴ oraz

---

¹ *M. Romanowski*, Zakładanie spółki, s. 800 i n.

² *Ł. Zamojski*, Spółka z o.o., s. 6 i n.; *tenże*, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, s. 133 i n.

³ *Ł. Goździaszek*, Umowa spółki, s. 36 i n.; *tenże*, Komunikacja elektroniczna, s. 28 i n.

⁴ *A. Malarewicz-Jakubów*, *E. Bieniek-Koronkiewicz*, *R. Tanajewska*, Wzorzec umowy, s. 398 i n.

wypowiedzi autora niniejszej pracy⁵. Ponadto należy wskazać na opracowania o charakterze komentatorskim A. Kidyby⁶ oraz J.A. Strzępki i E. Zielińskiej⁷, a także artykuły A. Szumańskiego⁸ i W.J. Kocota⁹ odnoszące się do normatywnych wzorców umów spółek handlowych i normatywnych wzorców innych aktów, stosowanych w prawie spółek. Na koniec trzeba także przypomnieć interesujący artykuł W. Popiołka¹⁰ na temat końca 80-letniej tradycji formy niektórych czynności prawa spółek, będący swoistą odpowiedzią na dokonane przez ustawodawcę zmiany formy czynności w obszarze prawa spółek spowodowane informatyzacją obrotu prawnego.

2. Instytucja normatywnych wzorców umów spółek handlowych udostępnionych w systemie teleinformatycznym łączy w sobie problematykę normatywnego wzorca umowy w ogólności, dla której podstawę analizy stanowią przepisy KC oraz umowy spółki handlowej (art. 3 KSH), a także umów normatywnych typów spółek handlowych, objętych możliwością zawarcia za pomocą wzorca, tj. spółki jawnej, spółki komandytowej oraz spółki z o.o. uregulowanych w przepisach KSH. Oczywiście nie mogą pozostać poza zakresem analizy regulacje zawarte w przepisach tzw. części ogólnej prawa handlowego¹¹ czy normy wyrażone przez przepisy KRSU i KPC, które odnoszą się do procedury rejestracji spółek handlowych w rejestrze przedsiębiorców i ogółu czynności z tym związanych.

3. Kluczowe dla konstrukcji pracy tezy można ująć w sposób następujący. Wzorce umów spółek handlowych opisane w art. 23¹ § 1, art. 106¹ § 1 oraz art. 157¹ § 1 KSH stanowią przykład wzorców o charakterze normatywnym. Ta cecha wzorców w zasadzie nie podlega dyskusji, bowiem pochodzą one od prawodawcy. Niestety, definicja legalna wzorca umowy zawarta w art. 4 § 1 pkt 12 KSH nie „oddaje” tej właściwości wzorców. Normatywny charakter wzorców umów determinuje obszar badawczy związany z ich naturą. Ponieważ szczegółowa treść wzorców umów spółki jawnej, spółki komandytowej oraz spółki z o.o. określona została w rozporządzeniach Ministra Sprawiedliwości wydanych na podstawie upoważnienia ustawowego zawartego w przepisach KSH, celem opracowania jest m.in. ustalenie, czy przy tworzeniu wzorców nie przekroczono zakresu udzielonego upoważnienia. Konsekwencją tego ustalenia będzie z kolei ocena konstytucyjności normatywnych wzorców umów ww. typów spółek handlowych oraz wpływu ewentualnego jej braku na skutki posługiwania się tymi wzorcami.

Ponadto nie mniej istotne jest ustalenie, czy w zakresie delegacji ustawowej przyznanej Ministrowi Sprawiedliwości mieści się również uprawnienie do modyfikacji w treści wzorca umowy kodeksowego (ustawowego) modelu danego typu spółki.

---

⁵ M. Leśniak, Spółka z o.o., s. 35 i n.; *tenże*, Normatywny wzorzec, s. 661 i n.; *tenże*, Wykorzystanie nowych technologii, s. 61 i n.

⁶ A. Kidyba, KSH. Komentarz, t. 1, 2013, s. 656.

⁷ J.A. Strzępka, E. Zielińska, w: KSH. Komentarz, 2015, kom. do art. 157¹.

⁸ A. Szumański, Nowelizacja kodeksu, s. 38 i n.

⁹ W.J. Kocot, Forma elektroniczna, s. 8 i n.

¹⁰ W. Popiołek, Czy koniec, s. 54 i n.

¹¹ W szczególności przepisy o firmie (art. 43²–43¹⁰ KC) czy prokurze (109¹–109⁹ KC).

W pracy zaprezentowano bowiem tezę, że istnieje kodeksowy model poszczególnych typów spółek handlowych. Każdy z typów spółek handlowych jest regulowany przez stworzony specjalnie dla niego zespół norm określających podstawowe cechy spółki. W skład tych zespołów norm wchodzi zarówno normy *ius cogens*, jak i *ius dispositivum*. Będzie więc ustalane, czy i w jakim zakresie dopuszczalne jest proponowanie w treści wzorca umowy spółki handlowej rozwiązań odmiennych od regulacji składających się na kodeksowy model danego typu spółki. Przy czym nie jest zamiarem autora pracy dokonanie szczegółowej analizy wszystkich wątków związanych z konsekwencją przyjęcia istnienia kodeksowego modelu danego typu spółki. Działanie takie wydaje się bowiem niecelowe z uwagi na przyjęty temat pracy i wyznaczony jego zakresem obszar badawczy.

W pracy prezentowany jest pogląd, że tworzenie konkurencyjnych wobec modelu ustawowego modeli normatywnych typów spółek formularzowych na podstawie rozporządzeń wydanych przez Ministra Sprawiedliwości nie znajduje oparcia ustawowego. Wagę problemu podkreśla możliwość potencjalnego negatywnego wpływu na pewność i bezpieczeństwo obrotu prawnego reguł postępowania wynikających z treści normatywnych wzorców umów spółek jawnej, komandytowej oraz z o.o., stanowiących odmiennie reguły postępowania w stosunku do zasad charakterystycznych dla kodeksowego modelu danego typu spółki handlowej.

Na marginesie analizy postanowień obligatoryjnych umów spółek jawnej, komandytowej oraz z o.o. zaprezentowano pogląd o ograniczonej przydatności posługiwania się siatką pojęciową charakterystyczną dla umów obligacyjnych w odniesieniu do umów spółek handlowych. Autor nie podejmuje jednak pogłębionej dyskusji teoretycznoprawnej mającej na celu dowodzenie możliwości stworzenia na potrzeby umów spółek handlowych całkowicie odmiennego aparatu pojęciowego. Celem pracy jest przede wszystkim zaakcentowanie odmienności umowy spółki handlowej *in genere* oraz *in concreto* od typowej umowy prawa zobowiązań.

W niniejszym opracowaniu poddano analizie konsekwencje umieszczenia normatywnych wzorców umów spółek handlowych w środowisku systemu teleinformatycznego oraz wynikające z tego skutki dla reguł dotyczących zawarcia, zmiany i rozwiązania umowy e-spółek jawnej, komandytowej oraz z o.o. Wyrażono przy tym pogląd o odmienności reguł funkcjonowania e-spółek w odróżnieniu od spółek utworzonych w sposób tradycyjny. Proponowane rozwiązanie polegające na możliwości zawiązania ww. umów spółek za pomocą wzorca umowy udostępnionego w systemie teleinformatycznym jest częścią szerszego procesu postępującej informatyzacji obrotu prawnego. O ile sam kierunek zmian polegających na coraz większym wykorzystaniu Internetu oraz innych narzędzi informatycznych do wywoływania skutków w sytuacji prawnej uczestników obrotu gospodarczego wydaje się nieodwracalny, pozostaje zawsze aktualne pytanie o sposób realizacji tych zmian. Dotyczy to w szczególności oceny spójności systemowej proponowanych rozwiązań legislacyjnych. Autor pracy uważa bowiem, że system prawa powinien być spójny i logiczny.

Znalezienie odpowiedzi na pytania i wątpliwości, o których mowa wyżej, jest celem badań oraz analiz w odniesieniu do każdego z trzech normatywnych wzorców umów spółek handlowych zaprezentowanych w monografii.

4. Praca niniejsza składa się z pięciu rozdziałów oraz wstępu i zakończenia. Celem rozdziału I jest ogólna prezentacja normatywnego wzorca umowy jako instytucji prawa cywilnego. W rozdziale tym omówiono także inne typy wzorców umów występujących w praktyce obok wzorców normatywnych. Rozdział poświęcono ponadto na prezentację normatywnych wzorców umów wydawanych na podstawie przepisów KC w latach 1965–2003.

W rozdziale II dokonano szczegółowej analizy umów tych typów spółek handlowych, dla których założenia jest możliwe alternatywne posłużenie się normatywnym wzorcem umowy. Rozdział ten otwiera analiza definicji legalnej umowy spółki handlowej zawarta w art. 3 KSH oraz ocena przydatności teoretycznej sformułowanej definicji. W dalszej części znajdują się rozważania dotyczące postanowień umowy spółki jawnej wymienionych w art. 25 KSH, postanowień umowy spółki komandytowej wymienionych w art. 105 i art. 107 § 1 KSH oraz postanowień umowy spółki z o.o. opisanych w art. 157 § 1, art. 158 § 1 i art. 159 KSH. Celem prowadzonych rozważań jest zaproponowanie optymalnej klasyfikacji nomenklatury stosowanej w odniesieniu do elementów umów ww. typów spółek handlowych opisanych w powołanych przepisach KSH. Przedstawiona analiza prowadzi do wniosku, że w stosunku do elementów umów spółek jawnej, komandytowej oraz z o.o. używanie pojęć charakterystycznych dla prawa zobowiązań, jak np. składniki przedmiotowo istotne czynności prawnej (*essentialia negotii*) wydaje się nieuprawnione. W rozdziale II zostaną także zaprezentowane wyowiedzi dotyczące charakterystyki umów spółek jawnej, komandytowej oraz z o.o., mające na celu wykazanie, że ich klasyfikowanie na podstawie kryteriów typowych dla umów zobowiązaniowych w wielu przypadkach nie jest przydatne z punktu widzenia teorii prawa. Rozdział II zawiera ponadto rozważania na temat sposobów kształtowania treści umów spółek jawnej, komandytowej oraz z o.o., a także zakresu swobody kontraktowej w powołanych umowach. Dla całościowego ujęcia problematyki na końcu rozdziału II zaprezentowano uwagi poświęcone wykładni postanowień umów e-spółek.

Celem rozdziału III jest omówienie definicji legalnej normatywnego wzorca umowy zawartej w art. 4 § 2 pkt 12 KSH oraz pozostałych definicji znajdujących się w tzw. słowniczku pojęć KSH, mających w ocenie autora charakter uzupełniający w stosunku do definicji wzorca umowy. Dotyczy to definicji: podpisu potwierdzonego profilem zaufanym ePUAP, postanowień zmiennych normatywnego wzorca umowy oraz spółki, której umowa została zawarta przy wykorzystaniu normatywnego wzorca umowy. Wnioski wypływające z analizy definicji legalnej (normatywnego) wzorca umowy wskazują na jej małą przydatność teoretyczną i praktyczną. Zbliżone wnioski dotyczą także definicji postanowień zmiennych normatywnego wzorca umowy oraz definicji spółki, której umowa została zawarta przy wykorzystaniu normatywnego wzorca. W dalszej części rozdziału III próbowano określić i scharakteryzować cele, jakie zamierzał osiągnąć ustawodawca, wprowadzając do systemu prawa normatywne wzorce umów spółek jawnej,

komandytowej oraz z ograniczoną odpowiedzialnością, a także podjęto próbę oceny wpływu wprowadzenia instytucji normatywnych wzorców umów spółek na prawo spółek jako dziedzinę prawa. Ponadto w tej części pracy próbowano ustalić, na ile użycie normatywnego wzorca umowy wpływa na konieczność istnienia konsensu wśród współników-założycieli tworzących spółkę oraz czy wykorzystanie normatywnego wzorca umowy stanowi ograniczenie stosowania zasady swobody umów przy zawieraniu umowy spółek jawnej, komandytowej oraz z ograniczoną odpowiedzialnością. Istotną część rozdziału III stanowią rozważania na temat relacji norm wynikających z treści wzorca umowy spółki jawnej, komandytowej oraz z o.o. z normami wynikającymi z przepisów KSH dotyczącymi wymienionych typów spółek. W tej części opracowania próbowano ustalić, czy przy tworzeniu normatywnych wzorców umów spółek handlowych Minister Sprawiedliwości nie przekroczył delegacji ustawowej zawartej odpowiednio w art. 231 § 5 i 6, art. 106¹ § 5 i 6 oraz art. 157¹ § 5 i 6 KSH. Ocena sposobu wykonania delegacji ustawowej udzielonej Ministrowi Sprawiedliwości dotyczy także problematyki zakładania konta w systemie teleinformatycznym, sposobu korzystania z systemu teleinformatycznego i podejmowania w tym systemie czynności związanych z związaniem e-spółek oraz problematyki regulującej sposób i tryb złożenia wniosku o wpis do rejestru spółek, których umowa została zawarta przy wykorzystaniu normatywnego wzorca (art. 19 ust. 7 KRSU). Kończącą część rozdziału III stanowią rozważania dotyczące konsekwencji umieszczenia normatywnych wzorców umów spółek handlowych oraz formularza wniosku o wpis e-spółek do rejestru przedsiębiorców w środowisku systemu teleinformatycznego.

Przedmiotem rozważań zawartych w rozdziale IV jest prezentacja tezy o istnieniu kodeksowego (ustawowego) modelu każdego typu spółki handlowej. Ponadto będzie tam wskazane, czym różni się proponowane pojęcie kodeksowego modelu spółki handlowej od natury (właściwości) stosunku konkretnego typu spółki. W dalszej części rozdziału IV zaprezentowano cechy spółek jawnej, komandytowej oraz z ograniczoną odpowiedzialnością utworzonych za pomocą normatywnych wzorców umów. Rozważania te koncentrują się na ukazaniu odmienności rozwiązań prawnych zaproponowanych przez prawodawcę dla spółek utworzonych w oparciu o normatywne wzorce umów w porównaniu z kodeksowym modelem spółek jawnej, komandytowej oraz z ograniczoną odpowiedzialnością.

W kończącym pracę rozdziale V znajdują się rozważania poświęcone regulacji normatywnych wzorców dokumentów założycielskich (umów, statutów) spółek w wybranych krajach UE oraz analiza propozycji rozwiązań legislatora unijnego dotyczących tej problematyki. Przy czym umieszczenie analizy regulacji obcych na końcu pracy było motywowane tym, że poza zamierzeniami autora pracy leży analiza prawno-porównawcza wszystkich przyjętych w krajach UE rozwiązań dotyczących normatywnych wzorców dokumentów założycielskich spółek. Przyjęcie komparatystycznej koncepcji pracy wymagałoby bowiem przedstawienia regulacji obcych w początkowej bardziej wyekspozowanej części opracowania. Dokonana przez autora kwerenda biblioteczna wykazała, że pewne wątki rozważań i analiz, które mają istotne znaczenie dla oceny

krajowej regulacji, nie pojawiają się w piśmiennictwie zagranicznym przy ocenie tamtejszych rozwiązań legislacyjnych. Wynika to zapewne z wielu czynników, w szczególności odmienności w zakresie kultury stosowania prawa oraz różnic w hierarchii legislacyjnej. Świadomie szczególnie dużo miejsca poświęcono w rozdziale IV regulacji niemieckiej, gdyż ma ona zdaniem piszącego te słowa kapitalne znaczenie dla ukazania, jak różnorodne motywy mogą kierować prawodawcą przy kreacji nowego rozwiązania legislacyjnego. Przedstawienie rozwiązań legislacyjnych naszego zachodniego sąsiada pozwala na wykazanie, jak różny może być punkt odniesienia przy ocenie wartości istotnych dla prawodawcy. Rozwiązania legislacyjne polskiego prawa spółek są w dużym stopniu wzorowane na rozwiązaniach niemieckich, co również – zdaniem autora – skłania do prezentacji tamtejszych rozwiązań w szerszym zakresie. Ponieważ w ujęciu historycznym główne nurty europejskiej nauki prawa, w tym prawa spółek, koncentrowały się poza Niemcami, wokół poglądów francuskich i brytyjskich przedstawicieli doktryny, zostały przedstawione rozwiązania legislacyjne dotyczące wzorców dokumentów używanych do zawiązania spółek także w tych dwóch krajach. To bowiem w Wielkiej Brytanii *model articles of association for companies* mają najdłuższą tradycję historyczną. Z kolei rozwiązanie legislacyjne przyjęte w Hiszpanii wydawało się interesujące ze względu na udział notariusza w tworzeniu tamtejszych spółek *Sociedad de responsabilidad Limitada (SL)* oraz *Sociedad de responsabilidad Limitada Formación Sucesiva (SLFS)* za pomocą normatywnych wzorców oraz dokonywania czynności notarialnych w systemie teleinformatycznym służącym do tworzenia i rejestracji spółek. W celu całościowego ujęcia zagadnienia zdecydowano się na przedstawienie Projektu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością¹². Projekt ten przewiduje stworzenie nowego typu spółki określanej jako *Societas Unius Personae (SUP)*. Spółka tego typu miałaby być zawiązywana z użyciem normatywnego wzorca aktu założycielskiego (statutu) spółki dostępnego online, którego zastosowanie byłoby obowiązkowe w przypadku rejestracji spółki przez Internet. Na końcu rozdziału V znajduje się ocena obowiązującej regulacji normatywnych wzorców umów spółek handlowych, wnioski oraz postulaty *de lege ferenda*.

5. Prezentowane opracowanie ma charakter dogmatyczny. Mając pełną świadomość, że do kluczowych zadań dogmatyki prawa należy wyjaśnianie treści obowiązujących norm prawnych, a nie zgłaszanie postulatów *de lege ferenda*, w niniejszej monografii zdecydowano się również na prezentację tego wątku. Jak zauważono wyżej, przy pisaniu sięgnięto częściowo także do metody prawno-porównawczej, aby ukazać różnorodność celów legislatora oraz odmiennosc środków służących do osiągnięcia wyznaczonych celów. Wykorzystano także elementy metody empirycznej, bowiem autor

---

¹² Wniosek Komisji Europejskiej z 9.4.2014 r. zawierający projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością COM (2014) 212 final 2014/0120 (COD) dostępny na stronie [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com\(2014\)0212_/com_com\(2014\)0212_pl.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/com/com_com(2014)0212_/com_com(2014)0212_pl.pdf) (dostęp: 15.8.2017 r.).

jest wieloletnim praktykiem prawa. Przy czym wnioski wynikające z praktyki odwołują się nie tylko do własnych doświadczeń praktycznych autora jako notariusza. Sformułowane wnioski w zakresie treści umów spółek wynikają z analizy wielu umów spółek handlowych, z którymi autor zetknął się w Wydziałach VI i IX Sądu Rejonowego Wrocław-Fabryczna obsługujących Krajowy Rejestr Sądowy. Autor miał także możliwość testowania funkcjonalności systemu teleinformatycznego umożliwiającego zakładanie spółek w Polsce, bowiem w latach 2009–2011 był członkiem Zespołu do opracowania koncepcji i wdrożenia w systemie informatycznym Krajowego Rejestru Sądowego możliwości rejestrowania spółek prawa handlowego w ciągu 24 godzin, powołanego przez Ministra Sprawiedliwości. Ponadto zaprezentowane w pracy wnioski są poparte danymi statystycznymi pochodzącymi z ogólnodostępnych źródeł, zebranymi przez resort sprawiedliwości.

6. Poza zakresem opracowania pozostawiono problematykę pozostałych normatywnych wzorców występujących w prawie spółek, dotyczących czynności wykonywanych w e-spółkach jawnej, komandytowej oraz z ograniczoną odpowiedzialnością przez ich wspólników lub dodatkowo organy spółki w przypadku spółki z o.o. Są to normatywne wzorce uchwał zmieniających umowy e-spółek, normatywne wzorce innych uchwał, a także normatywne wzorce innych czynności dokonywanych przez e-spółki lub ich wspólników w systemie teleinformatycznym. Problematyka ta wspomniana jest tylko wówczas, kiedy wymaga tego zupełność wyводу prowadzonego w zakresie obszaru badawczego wyznaczonego tematem pracy.

7. Niniejsza monografia uwzględniła stan prawny, a także stan orzecznictwa oraz polskiej i zagranicznej literatury przedmiotu na dzień 2.10.2017 r.

***

Chciałbym szczególnie gorąco podziękować mojej Żonie Kasi, której wielkiemu osobistemu zaangażowaniu w wychowanie naszych Córek i wyrozumiałości zawdzięczam możliwość realizacji zainteresowań naukowych. Dziękuję też moim Przyjaciołom, w szczególności Maćkowi, którzy swym wsparciem poprzez dyskusję oraz życzliwym zainteresowaniem pozwalali mi tworzyć wytrwale to opracowanie.